

IŠ LIETUVOS ŽYDŲ MAŽOSIOS TAUTOSAKOS

Parengė GRIGORIJUS SMOLIAKOVAS

Čia pateikti Lietuvos žydų, vadinamųjų litvakų, mažosios tautosakos pavyzdžiai paimti daugiausia iš knygos "Oj ale teg fun a ganc jor" ("Visoms metų dienoms"), kurią 1966 m. Varšuvoje išleido leidykla "Jidiš buch" ("Žydų knyga"). Ši knyga — savotiškas leksikonas, kur chronologine tvarka pateikiama duomenų apie žymius kultūros veikėjus, daugiausia žydus. Drauge čia surinkta nemaža žydų mažosios tautosakos pavyzdžių. Knygos sudarytojas Jankelis Gutkovičius — vilnietis, jam gerai pažįstama ir artima litvakų kultūra, taigi ir tautosaka, užtatai knygoje apstu litvakų patarlių, priežodžių, anekdotų. Beje, knyga išleista Varšuvoje todėl, kad sovietmečiu Lietuvoje žydų knygų leidyba buvo faktiškai uždrausta.

Tarp pateiktų pavyzdžių yra ir atskirų žmonių, suprantama, litvakų, atminty išlikusių praeikimų, patarlių, priežodžių.

(Medžiagą parinko, išvertė į lietuvių kalbą ir žydišką tekstą transkribavo lotyniškąm raidėm Grigorijus Smoliakovas, Lietuvos žydų laikraščio "Lietuvos Jeruzalė" redaktorius, litvakų kultūros puoselėtojas. — Red.)

ŽYDŲ PRAKEIKIMAI, PATARLĖS, PRIEŽODŽIAI

ŽYDŲ KEIKSMAI (PRAKEIKIMAI)

1. Teduoda jums Dievas lengvą ligą ir gerą gydytoją!
2. Tematuoja tavo žarnomis Vilniaus gatves!
3. Kad tu nurytum skėtį, o jis išsiskleistų tavo skrandyje!
4. Pavirsk lempa: naktimis dek, rytais užgesk, o visą dieną tegu tave musės aptaško!
5. Kad tau iškristų visi dantys, išskyrus vieną — danties gėlai!
Parinko *Benjamins Mackevičius*

JIDIŠE KLOLES

1. Zol dir got gebn a lajchte krenk un a gutn dokter.
2. Zol men mit dajne kiškes ojsmestn di Vilner gasn.
3. Du zolst aropšlingen a širem, un er zol zich dir efenen in bojch.
4. Ver a lomp: in di necht zolstu brenen, in di frimorgns zolstu ojsgejn un dem gancn tog zoln dich flign badosn.
5. Zoln dir arojsfaln ale cejn chuc einem — oif conveytek!

PATARLĖS, PRIEŽODŽIAI

6. Vien protu žmogus į turgų neina.
7. Koks kalakutui skirtumas, kada jį pjaus — Kalėdoms ar Velykoms.
8. Ant svetimos barzdos gera mokytis.
9. Padedą kaip numirėliui taurės.
10. Kai žydas klysta, — jį išjuokia, kai žydas teisus, — jis gauna į kailį.
11. Kai vyras rabinas, žmona — rabinienė.
12. Kad ir kur akmenį mestum, jis visada pataiko į žydą.
13. Be pirštų špygos neparodysi.
14. Kur cukrus reikalingas, druska netinka.
15. Kada žydų namuose galima rasti šunį? — Vienas iš dviejų: arba žydas — ne žydas, arba šuva — ne šuva.
16. Iš kivrčo ir karo nelauk nieko gero.
17. Jeigu asilui nupjaus ausis, jis nuo to nebus protingesnis.
18. Nepraustaburniui nepadeda nė auksiniai dantys.
19. Tik skrybėlė jam primena, kad turi galvą ant pečių.
20. Vienas merginos plaukas traukia stipriau nei dešimt jaučių.
21. Sukis kiek tinkamas, — užpakalis vis vien liks užpakaly.

Parinko Grigorijus Smoliakovas

GLAJCHVERTLECH, ŠPRICHVERTER

6. Mit chochme alejn gejt men nit in mark.
7. Vos iz dem indik far a chiluk, ci men kojlet im ojf Purim cu der sude, oder ojf Peisach cum sejder.
8. Ojf a fremder bord iz gut zich lernen šern.
9. Es helft, vi a tojtn bankes.
10. Ven a jid iz sich toje — lacht men im ojs, ven a jid iz gerecht — chapt er in di bejner.
11. Az der man iz a rov, iz dos vajb a rebecn.
12. Vu es falt a štejn, treft er tomid dem jidn.
13. On finger vestu kejn fajg nit vajzn.
14. Vu men darf hobn cuker, tojg nit kejn zalc.
15. Ven ken zich gefinen in a jidiš štub a hunt? — Ven ejns fun di cvej: oder der jid iz kejn jid nit, oder der hunt is kejn hunt nit.
16. Fun machlejkas un krig kumt kejn guts nit arojs.
17. Ojb du vest opšnaidn bajm ejzl di ojern, vet er fun dem klinger nit vern.
18. A nibulpenik helfn afilu nit kejn goldene cejn.
19. Nor der hut dermont im, az er hot a kop ojf di plejces.

22. Rašytojas miršta badu gyvas būdamas, kad gyventų po mirties.
23. Žmona ir vekselis niekad nedingsta.
24. Kada vargšas valgo vištieną? — Kai jis serga arba kai višta nesveika.
25. Svarbiausia pašnekesy tai, apie ką nutylima.
26. Asilas atpažįstamas iš jo ilgų ausų, kvailas — iš jo ilgo liežuvio.
27. Ne visada grožis — gėris, bet visada gėris — grožis.
28. Maži vaikai neduoda miegoti, dideli — neduoda gyventi.
29. Kada tiki litvakas? — Kai tris kartus perskaičiuoja.
30. Skrandis praryja galvą drauge su protu.
31. Graži meilė po skanios vakarienės.
32. Dievas myli vargšą, bet padeda turtuoliui.
33. Meilė ir badas drauge negyvena.

Parinko *Benjaminas Cvizonas*

34. Geriau lokys be uodegos nei uodega be lokio.
35. Geriau geras priešas negu blogas bičiulis.
36. Geriau geras kaimynas negu blogas giminaitis.
37. Geriau žydas be barzdos negu barzda be žydo.
38. Geriau jauna našlė negu sena merga.

20. Ejn hor fun a mejdls kop šlept štarker fun cen oksn.
21. Drej zich vi du vilst — der hintn blaibt fun hintn.
22. A šrajber starbt fun hunger bajm lebn, kdej cu lebn nochn tojt.
23. A vajb un a veksl kert men um curik.
24. Ven est an oreman hun? — Ven er alejn iz krank, oder die hun is krank.
25. Dos vichtikste in a gešprech iz dos, vos men faršvajgt.
26. An eizl derkent men lojt zajne lange ojern, a nar—lojt zajn langn cung.
27. Nit alc, vos iz šejn, iz gut, ober alc, vos iz gut, iz šejn.
28. Klejne kinder lozn nit šlofn, grojse kinder lozn nit lebn.
29. Ven glojbt a litvak? — Ven er cejlt draj mol iber.
30. Der mogn faršlingt dem kop cuzamen mitn sejchl.
31. Di libe iz šejn noch a gešmaker večere.
32. Got hot lib dem oreman, ober helft dem gvir.
33. Libe un hunger vojnen ništ inejnem.
34. Beser a ber on an ek, ejder an ek on a ber.
35. Beser a guter fajnt, ejder a šlechter frajnt.
36. Beser a guter šochn, ejder a šlechter korev.
37. Beser a jid on a bord, ejder a bord on a jid.
38. Beser a junge almone, ejder an alte mojd.

39. Geriau dešimt kartų klausti negu vieną kartą klaidžioti.
40. Geriau senas puodas negu nauja šukė.
41. Geriau protingojo antausis negu kvailio bučinyš.
42. Geriau bjauri žmona sau negu graži žmona kitiems.
43. Geriau su protingu pragare negu su kvailiu rojuje.
44. Geriau mokėti kepėjui negu gydytojui.
45. Geriau rasti negu pamesti.
46. Geriau būti laimingam negu turtingam.
47. Net geriausia višta negali išperėti dviejų viščiukų iš vieno kiaušinio.
48. Jei arklys turėtų ką sakyti, jis kalbėtų.
49. Turtuolis savo protą turi piniginiėje.

Parinko Judelis Markas

NORI — TIKĖK, NORI — NE

DAR NORI, KAD BŪTŲ TIESA...

Rebis Juzefelis išsikvietė kartą miestelėną — kokių dvidešimties metų jaunuolį ir tarė jam:

39. Beser cen mol fregn, ejder ein mol blondžen.
40. Beser an altar top ejder a najer šerbl.
41. Beser a pač fun a klugn, ejder a kuš fun a nar.
42. Beser a mijes vajb far zich, ejder a šejn vajb far jenem.
43. Beser mit a klugn in genem, ejder mit a nar in ganejdn.
44. Beser coln dem beker ejder dem dokter.
45. Beser gefinen ejder farlirn.
46. Beser zajn gliklech ejder rajch.
47. Afilu di beste hun ken nit ojszicn cvej hindelech fun ejn ej.
48. Ven a ferd volt gehat vos cu zogn, volt er geredt.
49. A gvir hot zajn sejchl in tajster.

DU VILST, ES ZOL NOCH ZAJN EMES OJCH...

Reb Juzefl hot gerufn cu zich a jungnman in di cvanciger jorn un gezogt cu im:

— Herst, men šmuest, az du bist epes nit vi es darf cu zajn, gejst ojf a šlechtn derech.

— Klausyk, žmonės šneka, kad tu nesielgi, kaip pridera, esi pasukęs negeru keliu.

— Ką tai reiškia, rebi? — nustebo anas.

Tada rebis Juzefelis palinko prie jaunuolio ausies ir jam sušnibždėjo:

— Šnekama, kad tau ne viskas gerai, santykiu su svetima moterim, šnekama...

Išsprogino jaunuolis akis ir drebančiu balsu tarė:

— Bet, rebi, tai netiesa, tai netiesa, rebi!

Šį kartą rebis Juzifelis jau įtūžęs sušuko:

— Ką, netikėli, dar nori, kad tai būtų tiesa?

ŠAUKŠTAI NEPADEDA

Kartą Notelį [žinomą Vilniaus vagišių] vėl į patalą paguldė įsisenėjusi liga. Atėjo gydytojas, jį apžiūrėjo ir išrašė vaistų, kurių reikia imti kas dvi valandas po šaukštą.

— Kokį šaukštą jūs man liepiate imti, pone daktare, paprastą ar sidabrinį? — paklausė ligonis.

— Gali būti ir paprastas, — šypsodamasis atsakė gydytojas.

— Vos epes, rebe? — hot jener zich gevundert.

Hot reb Juzefl zich cugebojgn cu im un gezogt:

— Men šmuest, az s'iz mit dir nit gut, host cu ton mit an ejšėšis, zogt men.

Hot der bocher ojsgetaraščet di ojgn zajne un a citerndiker ojsgerufn:

— Ober, rebe, dos iz nit emes, dos iz nit emes, rebe!

Hot reb Juzefl, dos mol šojn mit grimcorn a zog geton:

— Vos, laidak, du vilst, es zol noch zajn emes ojch?..

DI LEFL HELFN NIT

Notke ganev iz ejnmol gelegn krank ojf an alter krenk zajner. Der dokter iz gekumen, im batracht un faršribn a recept cu nemen ale cvej šo a lefl.

— Vos far a lefl hejst ir mir nemen, her dokter, a prostn ci a zilbernem? — fregt der chojle.

— Es macht nit ojs a prostn ojch, — entfert der dokter mit a šmeichl.

— Liber her dokter, — macht Notke mit an ernster mine, — vos far a refue, hot kejn faribl nit, ken dos šojn zajn, az ich vel nemen ale cvej šo

— Brangus daktare, — kalbėjo Notelis rimtai, — kokie jau čia gali būti per vaistai, jeigu jų reikia imti kas dvi valandas tik po vieną šaukštą, ir tai dar paprastą? Aš jau mėginau, patikėkite, paimti per vieną minutę visą tuziną šaukštų, ir ne paprastų, o sidabrinių, bet ir tai man nepadėjo pasveikti.

UŽ GERĄ VAIDINIMĄ — DVI GUBAS UŽMOKESTIS

Vilniaus gatvėmis kartą vaikščiojo Aizikas Mejeris Dikas [populiarus žydų rašytojas] su bičiuliu. Prie jų atšlubavo elgeta ir labai įtaigiu užuojautą keliančiu balsu paprašė išmaldos. Aizikas Mejeris jam davė nemažą pinigą.

— Esu tikras, — sakė rašytojo bičiulis, — kad elgeta suvaidino komediją.

Į tai rašytojas atsiliepė:

— Už gerą vaidinimą jam priklauso dvi gubai.

O KAS AŠ?

Jankelis pirmą kartą gyvenime išsiruošė į pirtį. Nusirengimo kambaryje žiūri — visi vyrai nuogi. “Kaip čia atskirsi, kas iš jų Berelis ir kas Chaimas?” — galvoja Jankelis ir apriša savo kairę koją raudonu kaspinėliu: atseit dabar jau su niekuo jo nesupainiosią. Besiprausiant kaspinėlis atsirišo ir nukrito. Pastebi tai netoli esantis išdaigininkas ir

nor ejn lefl, un noch a prostrn dercu? Ich hob šojn gepruvt, gloybt mir, nemen in ejn minut a gancn tuec lefl, un nit proste, nor davke zilberne, un mir hot es cu majn krenk gor nit geholfn.

FAR GUT ŠPILN KUMT DOPLT

A hinkendiker betler iz cugegangen in gas cu Aizik-Mejer Dik mit zajnem a frajnd un mit štarke rachmones—havajes gebetn a nedove. Nemt arojs Aizik-Mejer a šejne nedove un git jenem. Ruft zich on der frajnd:

— Ich bin ibercajgt, az s'iz ingancn an onštcl, er spilt nor a komedie.

— Far azoj gut spiln, — entfert Aizik-Mejer, — kumt im doplt.

apriša tuo kaspinėliu savo koją. Po kiek laiko mūsų herojus išvysta kaspinėlį ant kito vyro kojos ir klausia pats savęs: “Jei anas Jankelis, tai kas aš?”

LIETUVOJE PIGIAU

Susitinka senajame Peterburge du pažįstami.

— Kaip tau sekasi, Chaimai?

— Būtų pusė velnio, — atsako. — Bet štai liga prikibo. Du mėnesius sirgau ir turėjau pakloti gydytojams net tris šimtus rublių.

— Užjaučiu tave, bičiuli. Pas mus, Lietuvoje, už tokius pinigus būtum galėjęs sirgti ištisus dvejus metus.

APGAVO...

Traukinys atvyksta į stotį. Kažkoks įtūžęs vyras bėginėja po peroną ir šaukia:

— Kupermanai, Kupermanai!

Pro vagono langą iškiša galvą žydėlis. Kaipmat prie jo prišoka įtūžęs vyras ir suduoda jam porą stiprių antausių.

Kupė keleiviai prapliumpa juoktis, bet smagiausiai kvatoja gavęs antausį: “Tas avigalvis tikriausiai mano, kad aš Kupermanas, o aš juk Barnbaumas...”

GALI BŪTI DAR BLOGIAU

Kad ir ką kalbėtum kepėjui Faivušui, jis visada turi parengtą atsakymą: “Galėjo būti dar blogiau”. Kartą kaimynas jam pasakojo baisų sapną: pasimiręs jis pateko į pragarą, ir ten jį svilino ant laužo.

— Galėjo būti dar blogiau, — išklausęs tarė Faivušas.

— Kas gi gali būti dar blogiau? — nesuprato kaimynas.

— Juk tai galėjo būti ne sapnas...

JEIGU MANIM NEPASITIKITE...

Nakvynės namuose apsisotojo iš toli atvykęs žmogelis. Prašė paduoti padorius pietus. Vakare vėl prašė sočios vakarienės. Rytą atsikėlęs, skaniai papusryčiavo. Pavalgęs nori atsisveikinti su šeimninuku. Bet anas jam:

— Na, gerbiamasai, o kas užmokės už nakvynę ir maistą?

— Nesirūpinkite, — atsakė jam svečias. — Tarkit, kad pinigai jūsų kišenėje. Aš dar neišvykstu. Atvažiavau čia paelgetauti — tai mano verslas. Vakar buvau pavargęs po kelionės, šiandien atsigriebsiu. Galite būti tikras — pinigus atgausit.

— Visiškai nesu tikras, — pakėlė balsą šeimininkas. — Klokit pinigus, ir tiek!

— Jeigu manim nepasitikite, — ramiai kalbėjo elgeta, — tai malonėkite eiti drauge su manim. O jeigu sarmatijatės drauge su manim elgetauti, — še jums mano krepšį ir eikite vienas...

TAI NETIESA!

Pas Anykščių rabiną atvyko svečias iš Vilniaus. Tas sėdėjo, kalbėjo kalbėjo, pasakojo visokias istorijas iš plačiojo pasaulio. Vos tik rabinas nori kokį žodį įterpti, atvykėlis jį iš karto pertraukia ir toliau mala kaip malę.

Pagaliau svečias pasisakė norįs papasakoti, ką esąs girdėjęs iš paties Vilniaus Gaono lūpų. Bet rabinas — į tai:

— Netiesa!

— Ką reiškia netiesa? — stebėjosi svečias. — Juk dar nežinote, ką aš noriu jums pasakoti.

— Visai paprastai, — atsakė rabinas. — Netikiu, kad jūs galite ką nors išklausti. Juk neleidžiate niekam nė žodžio įterpti!

S'IZ A LIGN!

Cum anikšter rov iz gekumen a gast fun Vilne. Opgezesn a hipše cajt, gehaltn in ejn rejdn, dercejlt faršidene gešichtes fun der brejter velt. Vi nor der rov hot ojch gevolt epes zogn a vort, hot jener ibergehakt un vajter gešotn mit rejdn.

Cum sof zogt der jid cum rov, az er vil im dercejln, vos er hot gehert fun Vilner Goen gufe. Entfert im der rov:

— S'iz a lign!

— Vos hejst a lign, rebe? — vundert zich der gast. — Ir vejst doch noch nit, vos ich vil ajch dercejln.

— Gor pošet,— entfert der rov. — Ich glojbt nit, az ir kent emecn hern. Ir lozt doch kejnem kejn vort nit ojsrejdnt!

REBIS IŠGELBĖJO

Chasidas [žydas, priklausantis sektai "Chasidai"] atėjo pas rebi — šventiką pasiguosti dėl savo karčios dalios: vaikų, ačiū Dievui, gausybė, o trobelė maža, ankšta — uždusti galima.

— Ožką ar turi? — klausė rebis.

— Taip.

— Eik namo, — sakė rebis, — ir pasiimk į trobą savo ožką.

Po kelių dienų ateina tas pats chasidas vėl pas rebi skūstis:

— Blogai, rebi, nėra kur troboje galvos padėti. O ir ožkos toks dvokas...

Pertarė rebis chasidą klausimu:

— Vištų turi?

— Taip.

— Pasiimk į trobą savo vištas su gaidžiu priešaky...

Kad rebis sako, kas gi belieka chasidui? Taip jis ir padarė.

Po dienos chasidas atskubėjo pas rebi skūstis:

— Gvald, rebi, nebėra gyvenimo!

— O dabar eik namo, — ramino jį rebis, — išvaryk iš trobos ožką su vištomis.

Kad rebis sako, kas gi belieka chasidui...

DER REBE HOT AROJSGEHOLFEN

A chosid, a grojser oreman, hot zich baklogt farn rebn, az er iz a metupl, kejn ajinhore, mit a grojs hojzgezind un di dire zajne iz eng mameš derštikt cu vern:

— A cig hostu? — fregt im der rebe.

— Jo.

— Gej ahejm, — zogt der rebe, — un nem arajn in štub cu zich di cig dajne.

In etleche teg arum kumt der zelibiker oreman vider cum rebn.

— Šlecht, rebe, ništo in štub vu dem kop cušparn.

— Nem arajn, — ejetet der rebe, — cu zich in štub die eifjes, vos drejen zich arum baj dir in hojf.

In etleche teg arum kumt er vider cum rebn:

— Biter, rebe, šojn ništo vu zich anidercuzecn in štub, an umkumeniš.

— Ict gej ahejm, — zogt er cum chosid, — un trajb tejkef arojs di cig mit di eifjes.

Az der rebe zogt, vos blajbt den dem chosid?

Dar tos pašos dienos vakare atbēgo chasidas pas rebi, puolē jam ī
kojas:

— Ačiū, rebi, jūs mane išgelbējote!

JUK LAIVAS NE JŪSŪ

Kartā žydas leidosi ī pasaulī. Ir teko jam plaukti laivu per jūrā.
Pasitaikē, kad kilo audra ir laivas ģmē skēsti. Visus keleivius apēmē
mirties baimē. Prasidējo riksmāi, verksmāi, moterys alpo.

Klausē žydas kito žydo, kuris baisiausiai rēkavo, laužē rankas ir vos
galā negavo:

— Sakykite, ko jūs taip triukšmaujate?

— Kā reiškia? — nustebo paklaustasis. — Argi nematote, juk laivas
pavojuje...

— Na, tai kas? Argi laivas jūsu?

TEGU TRINA SVEIKAJĀ

Du žydeliai gulējo ligoninče vienas šalia kito. Abu po kojos operācijas.
Abiem gedytojas buvo prirašęs masažā.

Vienas jų masažuojamas baisiausiai rēkdavo iš skausmo, tuo tarpu
antrasis per masažo procedūras šypsodavosi.

Noch dem zebikn tog in ovnt iz gekumen zulojfn der chosid cum
rebn, gefaln im cu di fis:

— A dank, rebc, ir hot mich geratevet.

ZOL ER RAJBN DEM GEZUNTN FUS

Cvej jidelech zajnen gelegn in špital ejner lebn andern, jeder fun zej
mit a krankn fus, beidn hot der dokter geheisn machn masaž. Ejner fun
zej flegt šrajen oif kojles bešas dem masaž, der cveiter flegt šmejchlen
glajch vi ništ im mejnt men es.

— Vi kumt es, — fregt ejnmol der eršter, — vos ich lajd azelche
vejtikn bejs men rajbt mir dem fus, un ajch iz dos glajch vi a špilechl?

— Gevis a špilechl, — entfert der cvejter. — Vos bin ich epes a ti-
peš, ich zol geben rajbn dem krankn fus? Ich hejs rajbn dem gezuntn
fus...

— Kaip tai suprasti? — paklausė kartą pirmasis antrojo. — Kai man trina koją, jaučiu pragarišką skausmą, o jums tai nė motais. Kaip tai suprasti?

— Labai paprastai, — atsakė antrasis. — Aš paduodu trinti sveikąją koją...

GALVŲ POVEIKIS

Varšuvos—Vilniaus traukinio vagonė sėdėjo dviese: dvarponis ir žydėlis. Ilgai važiavo, praalko. Išima dvarponis iš savo sakvojažo servetėlę, padeda ant jos gabalą kumpio, pjausto plonas riekutes ir gardžiuojasi.

Žydėlis išvynioja iš popieriaus silkės galvą, svogūno galvutę, česnako galvutę ir taip pat užkandžiauja.

Taip jie važiuoja tylėdami.

Tylą pertraukia dvarponis.

— Sakyk man, Meiške, — taria jis, — kodėl taviškiai yra tokie gudrūs?

Žydėlis susimąsto valandėlę ir sako:

— Kaip žydėlis atsakysiu į tavo klausimą klausimu: ką tu valgai?

— Ką reiškia "ką"? Kumpį.

— Matau. Kas gi yra kumpis? Paršo užpakalis. O aš ką valgau? Silkės galvą, česnako galvą... Taigi aš valgau galvas, o tu — užpakalį. Tai iš kur semsi to gudrumo...

Susimąsto dvarponis ir sako:

— Susikeiskime užkandžiais.

Taip jie ir padaro.

Atsikanda dvarponis silkės galvą, springsta, bet kąsni nuryja. Atsikanda svogūno gabalėlį, vėl springsta, bet valgo. Tuo tarpu žydėlis gardžiuodamasis kad kabliuoja tą kumpį, kad kabliuoja...

Praeina kelios minutės, ir dvarponis vėl prašneka:

— Na, Meiške, vis dėlto tu mane apmovei.

— Matai, ponuli, — atsiliepia žydėlis, — galvų poveikis jaučiasi...

SEPTYNIOS PRIEŽASTYS

— Prisipažink, Chackeli, kad apsvogei.

— Aš, tamsta teisėjau, nepratęs meluoti. Kas buvo, tas buvo. Būta priežasčių.

— Tai kas tave vertė vogti?

- Čia ne viena priežastis, tamsta teisėjau, o net septynios.
- Kokios tos septynios priežastys?
- Septynios priežastys — mano žmona ir šešios dukros, kurios nori valgyti.

KUR PAIMTI PIRMAŠIAS PENKIAS DEŠIMTIS?

- Ką man daryti? Galva plyšta.
- Kas atsitiko, reb Chackeli?
- Mano duktė ketina ištekėti.
- Sveikinu!
- Dar anksti mane sveikinti. Pažadėjau jauniui šimtą rublių kraičio, o trūksta penkiasdešimties.
- Žinai ką, duok kol kas jauniui pirmąsias penkias dešimtis, o kitų tegu laukia.
- Tas gi yra, kad man pirmųjų penkių dešimčių trūksta.

DAR BLOGIAU

- Sakykit, jaunuoli, kokia jūsų specialybė?
- Mano? Aš — dantų technikas.
- Tai, matyt, neblogai uždirbat?
- Negaliu skųstis.
- Jei taip, turiu jums puikią nuotaką.
- Netinka!
- Kodėl netinka?
- Jeigu nuotakos tėvas sužinos apie mano šeimos kliaudą, jis nenorės su manim susigiminiuoti.
- Kokia tai kliauda? Gal jūsų tėvas, neduokdie, perkrikštas?
- Dar blogiau!
- Gal jūs pats, neduokdie, pavainikis?
- Ką jūs, dar blogiau!
- Na, tada tikriausiai jūsų tėvas plėšikas, žmogžudys?..
- Ką jūs sakot, dar blogiau!
- Kas gi gali būti dar blogiau?
- Kas? Aš vedęs...

JEI NORI MAŽMOŽIO

— Heršeli, pripiršk man kokią padorią moteriškę.

— Jums tikriausiai tiktų kokia pagyvenusi...

— Ką tu man šneki apie pagyvenusią? Pinigų turiu pakankamai, tad noriu jaunos ir gražios.

— Aš kaip tik tokią turiu numatęs, tik nežinau, ar ji, už jūsų ištekėjusi, pasieks, ko nori.

— Tai ko gi ji nori?

— Matai, ji jauna mergina, netrukus bus jauna moteris, tai ji nori būti ir jauna našlė...

PAGARBA

Du žydai, chelmietis ir litvakas, susitiko užkeigos namuose. Šeimininkė juos gražiai priėmė, pastatė ant stalo dvi stiklines arbatos ir du riestainius, didesnį ir mažesnį.

Sako litvakas chelmiečiui:

— Na, reb Zorechai, vaišinkitės.

O tas:

— Pirma imkit jūs, reb Šaje.

Taip jie vienas kitam rodo pagarbą, kol litvakas neatsispiria ir paima riestainį, būtent — didesnį.

Chelmietis išsprogina akis ir sako:

— Na jau, reb Šaje, kurgi jūsų pagarba kitam — imti didesnį riestainį, o kitam palikti mažesnį?

— O ką jūs, reb Zorechai, būtumėte padaręs, pirmas imdamas? — klausia litvakas.

— Aš būčiau paėmęs mažesnį.

— Matot, — sako šypso damasis litvakas, — jums ir liko mažesnis.

— Tikrai, — liko patenkintas chelmietis. — Vis dėlto žydai dar jaučia pagarbą.

IŠ PASAKOJIMŲ APIE MOTKĘ CHABADĄ

Motkė Chabadas — žinomas išdaigininkas, gyvenęs Vilniuje XIX amžius antroje pusėje. Dirbo servuotoju vestuvėse, tap pat užsidirbdavo iš savo pokštų, linksmy istorijėlių.

TINKAMAS LAIKAS

Motkė Chabadas tarė savo žmonai:

— Šiandien gavau butelį nuostabaus vyno! Dieviškas skonis! Jau vien kvapas svaigina. Tad klausyk, dabar prigulsiu, kai panorėsiu gerti, pažadinsi mane.

— Kaip aš žinosiu, kada miegodamas užsimanysi gerti? — paklausė žmona.

— Kvailute, — atsakė Motkė, — kai tik pažadinsi, ir bus tinkamas laikas išgerti..

PAS SKULPTORIŲ

— Žinote, — kartą sakė Motkė žinomam skulptoriui Markui Antokolskiui, — mes abu dirbame tą patį darbą, tik atvirkščiai.

— Kuo gi mes tokie panašūs? — nesuprato skulptorius.

— Ko čia nesuprasi... — aiškino Motkė. — Jūs iš purvo, kitaip tariant, iš molio, sukuriate žmogų, o aš žmogų sulyginu su purvu.

PADARYS TAIP, KAIP TĖVAS PADARĖ

Praalko Motkė, visą dieną po Vilnių bėgiodamas, uždarbio ieškodamas. O čia užkandinė gardžius kvapus skleidžia. Bet Motkės kišenėse vėjas švilpia. Ką daryti? Vis dėlto užėjo į užkandinę, užsisakė vakarienę. Savininkas, matyt, senas vilkas, tokius klientus iš tolo užuodžia, tad prašo iš anksto užmokėti. Jau buvo benusimenąs Motkė, bet čia pat jam kilo išganinga mintis.

— Jeigu tučtuojau nepaduosit man vakarienės, — pakėlė balsą, — būsiu priverstas daryti taip, kaip mano tėvas darydavo.

— O ką tavo tėvas darydavo? — smalsavo užkandinės savininkas.

— E, — tarė Motkė, — gudrus esi. Pirma duok pavalgyti, paskui sužinosi.

Smalsa paėmė viršų, ir Motkė gavo padorią vakarienę. Pavalgęs nori išeiti.

— Dabar gal jau pasakysi, ką tavo tėvas darydavo? — pristojo prie Motkės savininkas.

— Norite žinoti, ką mano tėvas darydavo, negavęs vakarienės? Jis paprasčiausiai eidavo miegoti alkanas.

APIPJAUSTYMO APEIGŲ NEBUS

Motkės žmona pagimdė mergaitę. Et, galvojo tėvas, būtų buvęs berniukas, būtų kita šneka: suteiktų kokiam turtuoliui garbę būti "sandeke" — tai yra palaikyti kūdikį per brisą [apipjaustymo apeigas], o šis už tą garbę kokią dešimtrublinę paklotų.

Bet Motkė nebūtų Motkė, jeigu ir šioje situacijoje nerastų išeities. Paskleidė jis mieste gandą, kad jam gimė berniukas. Su ta žinia jis aplankė turtuolį Apatovą ir pakvietė jį būti "sandeke". Šis padėkojo, išėmė stamboką monetą ir įteikė laimingajam tėvui. Užėjo Motkė pas kitą turtuolį, pas trečią, ketvirtą... Vis kvietė juos būti "sandeke" ir iš kiekvieno gavo, kiek kam negaila buvo.

Numatyta apeigų valandą prie Motkės namų susirinko gal dešimt turtuolių, ir visi pasirengę atlikti šventą pareigą. Kiekvienas įrodinėjo, jog tik jam, o ne kitam Motkė suteikė garbę būti "sandeke". Ginčijosi, ginčijosi ir vos rankų nepaleido į darbą.

Matė Motkė, kokie reikalai, išsoko jis iš trobos ir sušuko:

— Liaukitės, žmonės! Pjaunatės, pjaunatės, ir nebeliko ką apipjauti. Galite skirstytis — apipjaustymo apeigų nebus.

TŪKSTANTIS UŽ PAŽIŪRĖJIMĄ

Judelis Apatovas, žinomas Vilniaus turtuolis, savoje sinagogoje kartą pasakojo čia susirinkusiems žydams apie savo viešnagę Londone. Tarp kitko jis minėjo ir garsų bankininką bei filantropą Mošę Montefjorę.

— Žmonės kažin ką duotų, kad galėtų nors jį išvysti, — pasakojo Apatovas.

Čia Motkė neišlaikė ir išrėžė:

— Koks čia stebuklas, reb Apatovai? Pamanyk tik — Mošę Montefjorę! Va lenkų grafienė Rudnicka buvo pasiryžusi duoti visą tūkstantį, kad galėtų išvysti mane, Motkę.

Apatovas ir visi aplinkui stebėjosi: tūkstantis už tai, kad galėtų išvysti Motkę?

Nusijuokė Motkė:

— Ar nežinote, jog grafienė akla?

BIJAU, KAD, NEDUOKDIE, PRISIKELTŲ...

Motkė su savo pačia ne itin gerai sugyveno. Jinai jam nuolat priekaištaudavo, kad dažnai geria, kad mažai uždirba, kad tyčiojasi iš garbių žmonių... Žodžiu, gyvenimas su ja nebuvo saldus.

Kai žmona pasimirė, Motkė per laidotuves gailiai verkė, taip gailiai, kad tai jau peržengė visokio padarumo ribas.

Sinagogos patarnautojas jam tarė:

— Padorus žydas, dievobaimingas žydas per laidotuves neturėtų taip raudoti. Nejaugi jūs netikite, kad, mesijui atvykus, visi numirusieji prisikels?

— Tikiu, tikiu, — atsakė Motkė. — Kaip tik todėl ir verkiu. Bijau, kad ji, neduokdie, prisikeltų.

IŠ VISO TIK PORA MINUČIŲ...

Žydas, kuris turėjo išvykti gyvybiškai svarbiu reikalu, pavėlavo: atėjo į stotį, kai traukinys jau buvo išsijudinęs. Stovi jis perone, laužo rankas, dejuoja:

— Vargas man, tokia nelaimė! Ką dabar daryti? Tokia bėda!

— Kiekgi, reb žyde, jūs pavėlavote į traukinį? — klausia jį Motkė Chabadas, tąsyk kaip tik atsiradęs perone.

— Iš viso tik porą minučių.

— Ne daugiau? — tarė Motkė. — Jūs taip gvaltavoja, jog galima manyti, kad mažų mažiausiai pavėlavote bent valandą...

TEGU VISAS VILNIUS MAN...

Vilniuje gyveno turtuolis Judelis Apatovas. Jis turėjo storą lazda ir nepraustą burną. Visi mieste prieš jį drebėjo. Kartą jis Kahalo [žydų bendruomenės] vadovybės būstinėje pateikė tokį reikalavimą, kurio Kahalas jokiū būdu negalėjo patenkinti.

— Ką į tai pasakys Vilnius? — kažkas iš Kahalo išsitarė.

— Vilnius?! — suriko Apatovas. — Tegū man visas Vilnius pabučiuoja į...

Už tokį storžieviškumą Kahalas nusprendė jį pamokyti.

Rytojaus dieną, kai tik Judelis Apatovas po pietų prigulė pailsėti, staiga pas jį atbėgo Motkė Chabadas, vos kvapą atgaudamas:

— Greičiau, — jis vos tarė žodžius, — reb Judelis, kur reb Judelis?

— Tu iš proto išsikraustei, Motke? — išsprogino į jį akis namiškiai.

Visas Vilnius žinojo, jog žadinti Apatovą iš miego — labai pavojinga... Net žmona to daryti nediršo. Bet Motkė nieko nė žinoti nenorėjo.

Apatovo žmona pagalvojo, kad čia labai jau rimtas dalykas, gal koks pavojus gresia žydams. Tad pagaliau ryžosi pažadinti vyrą.

— Kas yr? Kas? Ką? — pašoko Apatovas ir nei gyvas, nei miręs pribėgo prie Motkės.

— Reb Judeli, — pūkštuodamas kalbėjo Motkė, — reb Judeli, Kahalas... sueiga... ekstra! Mane siuntė...

— Kalbėk aiškiai! Kas įvyko?! — riaumojo Apatovas kaip įtūžęs žvėris.

— Kahalas... — Motkė vos išstėnėjo, — mane pasiuntė, vadinasi... ryšium su tuo, ką vakar pasakėte... Kad visas Vilnius jus pabučiuotų... Tad Kahalas nežino, ką jūs turėjote galvoje: visas Vilnius — tai su Šnipiškėm ar be Šnipiškių?

FROM ORAL FOLKLORE OF LITHUANIAN JEWS

Prepared by *GRIGORIJUS SMOLIAKOVAS*

Summary

Curses (maledictions), proverbs, sayings, anecdotes of the Jews residing in Lithuania are presented.